

RELIGIOUS AND SECULAR CRITERIA FOR ENHANCING THE SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF THE INDIVIDUAL

A.Yembergenov

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

Department of "National Idea, Foundations of Spirituality and Legal Education,"

Nukus, Karakalpakstan

ABOUT ARTICLE

Key words: Secularism, religion, values, youth, society.

Received: 19.12.25

Accepted: 20.12.25

Published: 21.12.25

Abstract: The article is devoted to a comprehensive analysis and systematization of religious and secular criteria for assessing and improving the effectiveness of the spiritual and moral education of the individual in modern society. The relevance of the study is determined by the need to develop a balanced approach to forming a morally stable and socially responsible citizen under conditions of cultural and ideological pluralism.

SHAXS MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASINI YUKSALTIRISHNING DINIY VA DUNYOVIYLIK MEZONLARI

A.Yembergenov

NDPI "Milliy g'oya, manaviyat asoslari va huquq ta'limi" kafedrası

Falsafa fanlari nomzodi, dotsent

Nukus, Qoraqalpog'iston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Dunyoviylik, din, qadriyat, yoshlar, jamiyat.

Annotatsiya: Maqola zamonaviy jamiyatda shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasini baholash va samaradorligini oshirishning diniy va dunyoviy mezonlarini kompleks tahlil qilish va tizimlashtirishga bag'ishlangan. Tadqiqotning dolzarbligi madaniy va mafkuraviy plyuralizm sharoitida axloqiy barqaror va ijtimoiy mas'uliyatli fuqaroni shakllantirishga muvozanatli yondashuvni ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi.

РЕЛИГИОЗНЫЕ И СВЕТСКИЕ КРИТЕРИИ ПОВЫШЕНИЯ ДУХОВНО- ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ЛИЧНОСТИ

А. Ембергенов

Кандидат философских наук, доцент

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

Кафедра «Национальная идея, основы духовности и правового образования»

Нукус, Каракалпакстан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Светскость, религия, ценности, молодежь, общество.	Аннотация: Статья посвящена комплексному анализу и систематизации религиозных и светских критериев оценки и повышения эффективности духовно-нравственного воспитания личности в современном обществе. Актуальность исследования обусловлена необходимостью разработки сбалансированного подхода к формированию нравственно устойчивого и социально ответственного гражданина в условиях культурного и идеологического плюрализма.
---	--

Kirish. O‘zbekistonning dunyoviylik tamoyiliga ko‘ra, din tanlash har bir insonning o‘ziga bog‘liq. Bu yerkinlikni anglamagan yoshlar salbiy oqimlar ta’siriga tushib qolayotgani o‘z-o‘zidan ayon. Diniy bilimi sayoz yoshlar din nimaligini, uning maqsadi nimaligini to‘liq tushunmagani uchun shunday xatoga yo‘l qo‘yishadi. Hali o‘ng-so‘lni bilmaydigan, yaxshiyomonni ajrata olmaydigan yoshlardan salbiy oqim vakillari o‘z g‘arazli maqsadlarida foydalanmoqda. Davlatning kelajagi yoshlarga bog‘liq, shuning uchun bu hodisa davlatga tahdid soladi.

Yoshlarning yestetik va diniy qarashlarini shakllantirishda bugungi internet va ommaviy axborot vositalarining ta’siri beqiyos. Mobil dunyoda yashash, internetdagi son-sanoqsiz ma’lumotlar yoshlarga diniy yoki boshqa ma’lumotlarni tanlash imkonini bermayapti. Shunday yekan, asosiy mayoq milliy qadriyat, asosiy mavqei yesa ma’naviy yezgulik bo‘lsa, yutqazmaymiz. Ishsizlik va diniy savodsizlik yoshlarning salbiy oqimlarga tushib qolishining asosiy sabablari hisoblanadi. Bu qatorda nafaqat yoshlar, balki kattalarni ham ko‘rish mumkin. Salbiy oqimlar ta’siriga tushib, diniy qarashlarini o‘zgartirayotganlar azaliy urf-odatlarini inkor yetib, ota-ona bergan tarbiyani tan olmay, an’anaviy tabiatga ko‘ra kiyinmay, jamiyatda nizolar keltirib chiqarmoqda. O‘zbekistonda davlat ta’lim tizimi qat’iy dunyoviy va diniy ta’lim tizimidan alohidadir. Shu bois dunyoviy maktab, kollej va oliy o‘quv yurtlarida yoshlar ongida ma’lum bir dinga munosabatni shakllantirishga yo‘l qo‘yilmaydi, ta’lim muassasalarida diniy

atributlarga yega bo'lgan buyumlardan foydalanish, kiyim-kechak kiyish taqiqlanadi. Har bir muassasaning o'z qoidalariga bor va talaba ularga rioya qilishi kerak.

Xalqning, ayniqsa, yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasi, diniy savodxonligini oshirish muhimligi ko'pchilikning og'zida. Jamiyatning diniy hayotidagi tendensiyalarni, diniy vaziyatni hisobga olgan holda uni yoshlarga yetkazish zarur. Har qanday davlatning porloq kelajagi, taraqqiyoti ana shu yoshlarning tabiati va ongi, madaniy yuksalish, bilim darajasi va tajribasiga bog'liq. Binobarin, yoshlarning diniy ta'lim darajasini zamon talablariga mos ravishda oshirish, an'anaviy qadriyatlarni asrab-avaylash bugungi kunning asosiy muammosidir. Millatning buguni va kelajagi faol yoshlar qo'lida desak, millatning ma'naviy qadriyatlarini o'ziga singdirgan avlodgina mamlakat kelajagini shakllantiradi. Agar yoshlar sog'lom turmush tarzini yo'lga qo'ysa, davlatning sanoat va innovatsion rivojlanishiga hissa qo'shsa, jamiyatga nafi tegsa, sifatli, chuqur ta'lim olishni o'zining asosiy vazifasi qilib qo'ysa, kelajagimiz komil bo'lishi shubhasiz.

Ayni paytda mamlakatimizdagi diniy vaziyat dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Albatta, din haqida gapirganda, yoshlar tomonini unutib bo'lmaydi. So'nggi yillarda yoshlarimizning dinga qiziqishi ikki baravar oshdi. Har qanday ma'naviyat markazlariga kirsak, ularning aksariyatini yoshlar tashkil yetganiga guvoh bo'lamiz. Yoshlarning mana shunday ma'naviy bilimlarga intilayotgani quvonarlidir. Biroq, hamma ham bir xil an'anaviy diniy yo'nalishga yega yemasligi aniq. Xalqimizning urf-odat va an'alariga noan'anaviy diniy oqimlar qarshi chiqib, ularni tan olmasligini ko'rish mumkin.

Bugungi kunda buzg'unchi diniy oqimlar internetdan foydalanishga usta bo'lib qolgan. Ularning asosiy xususiyati insonning psixofiziologik tabiatini yaxshi tushunishdir. U bu bilimlarni salbiy maqsadlarda ishlatadi, insonning zaif tomonlarini, unga nima ta'sir qilishini aniqlaydi. U maqsadli odamning ruhiga kirib boradi va uni teskari narsaga ishonish uchun turli usullardan foydalanadi.

Diniy savodxonligi past yoshlarni vasvasaga solish vositalaridan biri internetda turli fatvolar berishdir. Salbiy fatvolar odamlarni yekstremizmga undaydigan kuchga yega, chunki diniy fatvolar jamiyatdagi diniy muhitga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Salbiy fatvo bergan shaxs jamiyatda nifoq, nizolar keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun ham bugungi kunda yoshlarni buzg'unchi diniy oqimlardan sug'urtalash asosiy vazifa bo'lib turibdi.

Din va an'anaviy qadriyatlar o'rtasidagi bog'liqlik chuqur ildiz otgan. Din nafaqat ye'tiqod tizimi, balki u turmush tarzi, axloqiy meyorlar, muloqot odobi, yaxshi va yomonni, halol va insofni ajratuvchi ma'naviy tamoyillar tizimidir. Bir so'z bilan aytganda, din ma'naviy

madaniyat hodisasi bo'lib, u jamiyatdagi boshqa hodisalarga qaraganda boyroq, muhimroq va ta'sirchanroqdir.

Din niqobi ostidagi noan'anaviy diniy oqimlarning faol faoliyati tufayli an'anaviy qozoq jamiyatini shakllantirgan ma'naviy qadriyatlar tanazzulga yuz tutib, ichki barqarorlikka tahdid solmoqda. Ular din nomidan uzluksiz va yashirin tarzda olib borilayotganligi, yeng muhimi, yoshlar ongini tezda zabt yetishi sababli, bunday harakatlar yoshlarni iymon-ye'tiqodidan chalg'ituvchi o'ta xavfli harakatlar sifatida baholanadi. Bunday turdagi harakatlar odatda diniy birlashma sifatida ro'yxatga olinmaydi va yashirin faoliyat yuritadi, shuning uchun ularga qarshi kurashning yagona yo'li mafkuraviy tarbiyadir. "Zahar zaharni qaytaradi" tamoyiliga ko'ra, an'anaviy qadriyatlar noan'anaviy diniy oqimlarning manbai hisoblanadi, shuning uchun yeng faol va samarali profilaktika choralari an'anaviy qadriyatlarni tiklash bo'ladi.

Qolaversa, yosh avlod tarbiyasi bilan shug'ullanuvchi barcha fuqarolik jamiyati institutlari kelajagimiz oldidagi mas'uliyatini chuqur anglashi zarur. Bu, birinchi navbatda, albatta, otanonalar va yaqin qarindoshlarga tegishli, chunki tarbiya ishi tug'ilgan paytdan boshlanishi aniq.

Dunyoqarashning asosini insonning bolalik, o'smirlik va yoshlik davrida shakllangan haqiqatga munosabati tashkil yetadi. Bugungi o'zbek yoshlari uchun keksa avlod vakillari – bobo va buvilarimiz, otaxon va onaxonlarimizning hikmatli so'zlari, xulq-atvori, hikmatlari katta tarbiyaviy ta'sir ko'rsatdi. Shuning uchun oilaviy ta'lim muassasalarini imkon qadar qo'llab-quvvatlash zarur.

Yoshlar diniy masalalardan kelib chiqqan holda ustoz tanlashda yehtiyotkor bo'lishlari, jamiyatda o'rnatilgan xatti-harakat, xulq-atvor va axloq meyor va qoidalariga amal qilishlari, ongli ish tutishlari zarur. Bunday vaziyatda har bir kishi o'z xatolari qarindoshlarining hayotiga ta'sir qilishini tushunishi kerak. Shuning uchun ham o'z tarixini bilish, tili va madaniyatini rivojlantirish, xalqining an'analarni ulug'lash, oila institutini asrab-avaylash, avloddan-avlodga qolgan merosni mustahkamlash yoshlarning asosiy vazifasidir.

Olimlar: "Mamlakat kelajagini bilmoqchi bo'lsangiz, bugungi yoshlarga qarang", deydi. Ha, yoshlar azaldan har bir xalqning yeng qimmatli boyligi bo'lib kelgan va bundan keyin ham shunday bo'lib qoladi. Chunki yoshlar mamlakat tayanchidir. Yoshlar millatni taraqqiyot sari yetaklovchi asosiy kuchdir. Yoshlar mamlakat kelajagi. Porloq kelajak yoshlar qo'lidadir.

Mamlakatimizda yosh avlodning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishi, buyuk ajdodlarimizga munosib izdosh bo'lib yetishishi uchun barcha imkoniyatlar yaratilmoqda. Yurtimizning barcha go'shalarida barpo yetilgan muhtasham ta'lim maskanlari, sport inshootlari va boshqa inshootlar yoshlarimizning jismoniy va ma'naviy kamolotiga xizmat qilmoqda. Buning samarasida ko'plab yoshlar muvaffaqiyatga yerishmoqda. Shu bilan birga, globallashuv

sharoitida tobora kuchayib borayotgan ma'naviy xavfni ham unutmaslik kerak. Bunday tahdidlar, birinchi navbatda, yoshlarni o'z tubsiz qa'riga tushirishga qaratilgan. Bugungi globallashuv davrida turli ma'naviy tahdidlarning oldini olish, yoshlarni "ommaviy madaniyat"ning zararli ta'siridan asrash muhim ahamiyat kasb yetmoqda.

Hozirda O'zbekiston yoshlari diniy ma'lumotlarni internet, ijtimoiy tarmoqlar, masjidlar, gazetalar, jurnallardan o'qishmoqda. Ya'ni, yoshlarning aksariyati diniy ma'lumotlarga yega. Biroq, dinga oid yerkin axborot oqimi, birinchidan, mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan, ona tariximiz va madaniyatimizga yot bo'lgan norasmiy xristian-protestant missionerlar, ikkinchidan, yekstremistik, radikal-islomiy oqimlarning faolligini oshirdi. Dindagi aldanish, islomni siyosiyashtirish jamiyat yaxlitligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Diniy guruhlar ortida tashqi geosiyosiy kuchlar ham turgani shubhasiz. Markaziy Osiyoning geosiyosiy holatining boshqa davlatlar uchun jozibadorligi, bu mintaqaning Yaqin Sharq va Afg'oniston kabi siyosiy jihatdan beqaror davlatlar bilan chegaradosh joylashuvi, radikal diniy guruhlarining faolligidan biz "diniy terrorizm"ning o'sib borayotganini ko'rishimiz mumkin. Bugungi kunda musulmon davlatlarida ro'y berayotgan voqealar tufayli dunyo ahlining munosabati o'zgardi, islom dinining asosiy ruhiga zid bo'lgan yekstremizm, radikalizm, terrorizm kabi salbiy tushunchalar qarama-qarshilik va nafrat uyg'otmoqda. Ayni paytda yoshlarning diniy savodsizligidan foydalanib, salafiy yo'nalishdagi diniy oqimlarga jalb qilish, jamiyatda to'g'ri diniy ongni shakllantirish niqobi ostida ko'plab yoshlarimizni zaharlamoqda. Bu kabi salbiy holatlarning yuzaga kelishiga yana bir sabab sifatida diniy soha mutaxassislarning yetishmasligi, maktablarda diniy mutaxassislarning yetishmasligi, diniy bilimga yega bo'lmagan mutaxassislarning diniy fanlarni o'qitishi, ilohiyotshunoslik fanining yetarli darajada yo'qligi bilan izohlash mumkin. Binobarin, raqobatbardosh, bilimli, munosib diniy ta'lim olgan, ma'naviy-axloqiy tarbiyalangan, qozoq an'ana va madaniyatimizni asrab-avaylagan holda barkamol yoshlarning barqarorlikni saqlash, siyosiy-ijtimoiy rivojiga qo'shgan hissasi. vaziyat va iqtisodiyotning farovonligi juda katta. Qolaversa, yeng muhim ma'naviy meros hisoblangan dinning jahon sivilizatsiyasi va xalqimizning ko'p asrlik tarixida alohida o'rni borligini alohida ta'kidlash lozim.

Bugun jamiyatda vatanparvar, iymon-ye'tiqodli avlodni voyaga yetkazish, ma'naviyatli tili, or-nomusi mustahkam yoshlarni tarbiyalash dolzarb muammoga aylanib bormoqda. Yoshlarning an'anaviy ma'naviy qadriyatlari jamiyat hayoti uchun juda muhimdir. Chunki, jamiyat va davlatning har tomonlama rivojlanishi yosh avlodning tutgan yo'nalishi, uning to'g'ri munosabati va dunyoqarashi, ongli hayotga intilishi bilan belgilanadi. Shu bois yoshlarning har bir sohadagi malakasi yeng muhim mezonlardan biri hisoblanadi.

Mustaqil mamlakatimizni dunyoga tanitish, milliy ma'naviyatimizni yuksaltirish, milliy qadriyatlarimizni, ma'naviyat va vatanparvarlik, mardlik, odob-axloq, mehr-oqibat, ye'tiqod, mehr-oqibat kabi yezgu fazilatlarni ulug'lash jarayonida xalqimizning qon-qoniga singib ketgan, kuchli tashqi ta'sirlarga bardosh bera oladigan immunitet, har bir ishda mas'uliyatni o'z zimmasiga oladigan yoshlar, yorug' kelajak garovi hisoblanadi.

Yosh avlod o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, yoshlar ongini yot g'oyalar ta'siridan asrash, axborot xurujlaridan mafkuraviy immunitetni shakllantirish, jinoyatchilik, huquqbuzarlik, giyohvandlik, diniy yekstremizm va terrorizm kabi illatlarning oldini olishga ko'maklashish zarur. va yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini oshirish. Turli mafkuraviy ta'sirlar, ayniqsa, yoshlar tafakkuri globallashib borayotgan bugungi kunda xavf-xatarlardan ogoh, yehtiyotkor va ogoh bo'lish burchimizdir. Yosh avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini to'g'ri shakllantirish, uni turli tahdidlardan asrash, ongini yuksaltirish ma'naviy-ma'rifiy sohadagi islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biridir. So'ngra, globallashuv jarayonining mamlakatimiz kelajagi uchun mas'ul yoshlarimizga salbiy ta'siri haqida to'xtalsak. Globallashuvning yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'siri:

Birinchidan, bu internet, mobil telefonlar, telekommunikatsiyalar va turli axborot nashrlarining ommaviy axborot vositalarining yuksak darajada rivojlanishi natijasidir. Bunday yo'llar bilan taqdim yetilayotgan "qadriyatlar" bizni tarixiy qadriyatlarimizdan mahrum qiladi, yoshlarimizni milliy ma'naviyatimizdan uzoqlashtiradi. Ta'kidlash joizki, internet tarmog'ida tarqalayotgan buzg'unchi diniy mazmundagi audio va video materiallar orqali adashgan o'smirlar ham bor.

Ikkinchidan, yoshlar o'rtasida "ommaviy madaniyat"ning turli shakllarining tobora ommalashib borishi. Ular asosan kiyinish, sevimli mashg'ulotlari, bo'sh vaqtlari, did, milliy qadriyatlarga munosabatda namoyon bo'ladi. Chet yel madaniyati qadriyatlarini aks yettiruvchi "ommaviy madaniyat" yoshlarimizni xudbinlik, axloqsizlik, loqaydlik va zo'ravonlik, milliy qadriyatlar va ijtimoiy manfaatlariga ye'tiborsizlik kabi individuallikka yetaklaydi.

Uchinchidan, yoshlar o'rtasida G'arb yovuzligiga taqlid qilish, yo'ldan borish holatlari kuzatilmoqda. Ayni paytda xorijiy mamlakatlarda tez-tez uchrab turadigan axloqiy-ma'naviy xulq-atvor meyorlari yoshlarimiz ongiga ba'zi iflos, odobsiz filmlar, moda va turli reklamalar orqali singib ketganini kuzatish mumkin. Natijada yoshlar kitob o'qish, turli janrdagi filmlar tomosha qilishdan ko'ra kompyuter o'yinlari qarshisida vaqt o'tkazishga moyil bo'lmoqda. Faqat virtual dunyoda, maqsadsiz yashash.

Hozirgi kunda jamiyatda dinni buzib, uni biryoqlamagina tushunib, o'z mafkurasini boshqalarga singdirishga urinayotganlar ham uchrab turgani sir yemas. Xorijiy oqim vakillari

yoshlarimiz ongini mana shunday igʻvogar harakatlari bilan zaharlab, jamiyat farovonligini oʻgʻirlab, turli muammolarni keltirib chiqarmoqda. Farovon yurtning kelajagi porloq boʻlishiga hech kim kafolat bera olmaydi. Buzgʻunchi diniy oqim namoyandalarining jamiyatga yetkazayotgan katta zararlaridan biri xalqimiz asrlar davomida amal qilib kelayotgan anʻanaviy islom diniga qora kuydirib yogʻlashidir. Oʻzlarining aqldan ozgan harakatlarini islom diniga niqob qilib, jamiyat taraqqiyotini orqaga surmoqdalar. Demak, islom dinida yoshlar tarbiyasi haqida zikr yetilgan masalalarga qisqacha toʻxtalib oʻtsak.

Birinchidan, aqliy tarbiya. Islomda yoshlarga aqliy tarbiyani singdirish ularni foydali ilm sohibi qilib tarbiyalash, aqliy va ilmiy jihatdan barkamol insonlar yetib kamol toptirishni oʻz ichiga oladi. Islom tarixidan maʼlumki, Paygʻambarimiz (s.a.v.)ga ilk bor nozil boʻlgan oyatlar odamlarni oʻqishga, ilm olishga chorlaydi. Qurʻoni Karim va Paygʻambarimiz (s.a.v.) hadislarida ilmni targʻib qiluvchi oyat va hadislar koʻp. Har bir inson bilim olishning ajoyib sifatini biladi. Ilm bilan dunyo ravnaq topadi, insoniyat hayoti gullab-yashnaydi, bilimli kishining yoʻli hamisha yashnaydi. Binobarin, ilm izlash va uni oʻzlashtirish yeng foydali usullardan biridir. Islomda ilm ham diniy, ham dunyoviy maʼnoni bildiradi. Agar insonning maʼnaviy hayoti va oxirati uchun diniy taʼlim zarur boʻlsa, uning jismoniy hayoti va dunyo obodligi uchun dunyoviy bilim zarur. Shuning uchun hadisi sharifda: “Sizlarning yeng yaxshilaringiz dunyo uchun oxiratni unutganlaringiz yemas. Aytishlaricha, sizlarning yeng yaxshilaringiz ikkalasidan ham taqdirini olganingizdir.

Ikkinchidan, axloqiy tarbiy. Bu taʼlim sohasida yoshlarni rostgoʻylik, vaʼdaga vafo, ishonchga sodiqlik, kattaga hurmat, kichiklarga hurmat, mehr-oqibat kabi fazilatlarni tarbiyalashga alohida yeʼtibor qaratilmoqda. Aynan shu fazilatlar insonga xosdir. Paygʻambarimiz (s.a.v.)ning “Hech bir ota oʻz farzandiga goʻzal odobdan ulugʻ neʼmat bermagan” degan mazmunli hadislarini keltirishimiz mumkin. Odobli, bilimli farzand yeng avvalo ota-onasini hurmat qiladi, yurti, xalqi uchun xayrli ishlarni qiladi. Yana bir hadisi shariflarida Rasululloh (s.a.v.): “Haqiqiy musulmon – tili va qoʻli bilan boshqalarga ozor bermagan kishidir”, dedilar. Biz yoshlarimizni yot mafkuralardan asrashni maqsad qilgan yekanmiz, avvalo ularni insonparvarlikka, jamiyatdagi har bir insonning huquqlarini hurmat qilishga tarbiyalashimiz kerak.

Uchinchidan, jismoniy tarbiy. Jismoniy tarbiya yoshlarning jismonan baquvvat, baquvvat va baquvvat boʻlishiga yordam beradi. Islom dinidagi jismoniy tarbiya tushunchasining mazmun-mohiyati nafaqat jismoniy tarbiya, balki inson salomatligi uchun zarur boʻlgan barcha omillarni saqlab qolish, shuningdek, hayotga xavf tugʻdiruvchi va hayotga xavf tugʻdiruvchi kasalliklardan saqlanishdir. Xalqimiz “Koʻngli sogʻ – koʻngli sogʻ”, deb bejiz aytmagan.

Yoshlarimizning o'z sog'lig'iga sadoqatli bo'lishi isrofgarchilik va g'alati g'oyalardan uzoqlashishga xizmat qiladi. Bo'sh vaqtini behuda o'tkazib, o'rgimchak to'ridek internetda o'tirib, o'ziga zarar yetkazish yehtimoli ancha past. Darhaqiqat, yoshlarni ana shunday yovuz kuch va g'oyalardan asrashda islomda ma'rifat va ye'tiqodning o'rni katta. Zero, Islom dini yoshlarni ma'rifat, tinchlik, iymon-ye'tiqod tushunchalari doirasida tarbiyalashga katta ahamiyat beradi.

Umuman olganda, milliy istiqlol g'oyasini yosh avlodga targ'ib yetishda har bir ota-onaning o'rni katta. Ota-onalar maktabgacha ta'lim va bolalarning ma'naviy rivojlanishining muhimligini va bu davr uzluksiz ta'lim va tarbiyaning muhim davri yekanligini tushunishlari kerak. Shu bilan birga, oilaning ta'lim tizimiga tizimli integratsiyalashuviga yerishish zarur. Binobarin, yosh avlod mafkuraviy tarbiyasining asosiy manbai bo'lgan barcha ta'lim muassasalari (maktab, litsey, kasb-hunar kollejlari va oliy o'quv yurtlari) bilan hamkorlikda bu burchni amalga oshirishda ota-onalar bevosita mas'uldirlar.

Bugungi globallashuv davrida dunyoda ro'y berayotgan o'zgarishlar, jumladan, ma'naviy-insoniy qadriyatlar, yosh avlod tarbiyasi yeng dolzarb masalalardan biriga aylanib bormoqda. Ota-bobolarimizdan meros bo'lib qolgan ma'naviy qadriyatlarimizni, asrlar davomida to'plangan farzand tarbiyasining oltin qoida va tamoyillarini ana shunday shiddat bilan o'zgarib borayotgan zamonda asrab-avaylash va asrab-avaylash oson yemas. Shu munosabat bilan bugungi kunda bola tarbiyasi bilan bog'liq holda yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilish yo'llarini ko'rsatuvchi asosiy tamoyillarni taqdim yetmoqchimiz.

Farzand tarbiyasining yeng muhim tamoyili bolaga ma'naviy qadriyatlarni singdirishdir. Farzanddagi diniy tarbiyaning urug'i ona qornidayoq o'sishni ko'pchiligimiz bilmaymiz, bilsak ham, bunga unchalik ahamiyat bermaymiz. Xalqimiz ona suti farzand tarbiyasining yeng to'g'ri yekanligini azaldan bilgan, unga katta tirishqoqlik va mas'uliyat bilan munosabatda bo'lgan.

Ona qornidan tug'ilib, dunyo yeshigini hayot nuri bilan ochgan go'dakning sof hissiyotli tabiati insoniy xulq-atvor xiyoboni bilan qorishib ketgan. Yosh bola tarbiyasi majnuntol beshik tebranishi bilan jonlanadi, jismi kamol topadi, maroqli hayotning serqirra xususiyatlaridan ruhi oziqlanadi. Uliy Abay o'z she'rlaridan birida: "Insonning odamiyligi aql-zakovatdan, ilm-fandan, yaxshi bobodan, yaxshi onadan, yaxshi do'stdan, yaxshi ustozdan boshlanadi", deydi. Darhaqiqat, yel-yurt bo'lmoqchi bo'lgan xalqning beshigi bo'luvchi asosiy qadriyat ajdodlardan meros bo'lib qolgan dala ta'limi, urf-odat va an'analaridir. Binobarin, o'g'il-qiz tarbiyasida ota-onaning oiladagi o'rni, ajdodlarga xos yezgu fazilatlarning ahamiyatiga teng keladigan narsa yo'q. Ota va onaning o'z tarbiyasi chuqur tubsizlik, mo'l-ko'l bilim va ko'p qirrali kanallarga o'xshaydi. Otaning yo'l-yo'riqlari o'g'ilni ulug' qilsa, ona mehri uni yezgulikka intiladi.

Insoniyatning yeng olijanobi bo'lmish Payg'ambarimiz (s.a.v.) islomiy tarbiyani shakllantirishda farzandlarni ham nazardan chetda qoldirmadilar. Chaqaloq tug'ilishidan oldin u bola uchun tashvish bildirdi. Bola dunyo roziligi bilan diniy marosimlarni o'tkazdi va musulmon ummatiga yana bir kishi qo'shilish quvonchini ko'rdi. Va musulmon ummati nomi bilan ta'lim olishiga ishonch hosil qildi.

Payg'ambarimiz (s.a.v.) hadisi shariflarida: "Farzandlaringizni hurmat qilinglar, odoblarini yaxshilanglar", deyдилar. Bu hadisdan ko'rinib turibdiki, bolaning odobiga ye'tibor berish juda muhim.

Abu Nosir Forobiy: "Avvalo, insonga ta'lim yemas, bilim berish kerak, tarbiyasiz ta'lim qumga botirilgan suvga o'xshaydi", deb ta'kidlab, bola tarbiyasi o'ta mas'uliyatli va muhim ish yekanligini ko'rsatib bergan. Shuning uchun ham bolalik davridanoq yezgulik, yezgulik, odob, odob-axloq, yezgulik, hayo, iffat tuyg'ularini singdirish ota-onaning muqaddas burchidir.

Islom dini bilan sug'orilgan donishmand xalqimiz azaldan qiz bolani qirq xonadondan man yetib, o'g'ilning yel-yurt himoyachisi bo'lib ulg'ayishiga ye'tibor qaratgan. Hozirgi kunda ko'pchiligimiz bolani boqishni ham o'ylamaymiz. Yaqinda televideniya ko'rsatuv ko'rib, bir akalarimiz (ota-onasi yesimda yo'q) "g'amxo'rlik" degan so'z zamirida katta tarbiyaviy ma'no bor, degani yesimga tushdi. Bugun ko'pchiligimiz bola tarbiyasida "hamshiralik"ga alohida urg'u berib, "taqillatish"ni istamaymiz. Ta'minot - bu bolaning hayoti, kiyim-kechak, oziq-ovqat va boshqalar uchun zarur bo'lgan barcha moddiy sharoitlari. ro'y bersa, taqillatsa – tarbiya, yezgulikka o'rgatish, o'rnak bo'lish kabi ma'naviy qadriyatlardir. Hech kimga sir yemaski, bolalarni parvarish qilish bilan bog'liq muammolar zamonaviy oilalar hayotida tez-tez uchraydi. Bolada odob-axloq, vatanparvarlik, kattalarga hurmat, bolalarga g'amxo'rlik kabi fazilatlarini shakllantirishda oila tarbiyasining alohida o'rni bor, degan bo'lardik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dunyoviylik falsafasi. Maqolalar to'plami. -T.: TDIU, 2007. -157 b./ I. Saifnazarov. Dunyoviylik – mamlakat ravnaqining asosidir. (so'zboshi o'rnida). – 3 b.; T. Karim. Dunyoviylik falsafasi. -5-b.; T.Karim, D.Rahmatova. Tarixiy jarayonlarni tahlil qilishning dunyoviy tamoyillari. – 29 b.; R.Nosirov, T.Karim. Abu Mansur al-Moturudiy qarashlarida dunyoviy ilm va e'tiqodning o'zaro nisbati to'g'risida. – 76 b.; A.Boboyev. Hozirgi davrda diniylik va dunyoviylikning o'zaro munosabati haqida. -116 b.;
2. Boboyev A. Hozirgi davrda diniylik va dunyoviylikning o'zaro munosabati haqida // Dunyoviylik falsafasi: Maqolalar to'plami. – Toshkent: TDIU, 2007. – B. 119.
3. Qahharova SH. Global ma'naviyat – globallashuvning g'oyaviy asosi.-T.: Tafakkur, 2009.-238 b.